

Remissvar
Utbildningsdepartementet

Dnr
U2026/00023

Yttrande över betänkandet Skärpta villkor för friskolesektorn – ytterligare förslag (SOU 2026:123)

Sveriges Lärare har inbjudits att svara på rubricerad remiss. Förbundet yttrar sig enbart kring de delar som bedöms ha betydelse för förbundets medlemmar. Endast ett för oss som förbund relevant urval av utredningens förslag kommer således att kommenteras.

Övergripande synpunkter

Sveriges Lärare är djupt kritiska till marknadseringen av skolan. Förbundet kräver en genomgripande reformering i syfte att åtgärda en rad systemfel. Vinst och marknadsskola behöver fasas ut. Sveriges Lärare anser att etablering av skolverksamhet måste regleras strikt med hänsyn till elevdemografi och behov. Förbundets remissytrande ska läsas mot den bakgrunden. Förslagen i utredningen bedöms vara viktiga steg mot en större reformering av hela friskolesystemet. Slutbetänkandet innehåller många förslag som bidrar till ett mer långsiktigt hållbart system för samtliga parter. Oseriösa skolaktörer blir sannolikt färre genom den föreslagna lagstiftningen.

De direkta konsekvenserna av förslagets implementering i termer av negativ påverkan på arbetsvillkor, administration etc. är sannolikt begränsade. Förslagen har samtidigt stor potential att kunna korrigeras en rad problem på systemnivå och på så vis förbättra lärarnas, barnens och elevernas förutsättningar. Genom förslagen får vi skolaktörer som är mer seriösa och ansvarsfulla arbetsgivare som bidrar till en långsiktighet i verksamheten.

Sveriges Lärares synpunkter och medskick

Utredningens förslag

10.3 Utökning av bristfällig verksamhet genom ansökan om godkännande

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget. Utredningen föreslår en rad skärpningar och förtydliganden av villkoren vid en ansökan om tillstånd för enskilda huvudmän. Den enskilde huvudmannen ska som exempel inte anses uppfylla villkoret för godkännande:

- under tiden som en tillsyn pågår efter ett beslut om föreläggande
- i två år efter beslut om sanktionsavgift för vissa överträdelser,
- i tre år efter beslut om föreläggande med vite, värdeöverföringsförbud eller vid allvarliga missförhållanden,
- i fem år efter att ett godkännande återkallats eller staten ingripit för rättelse på grund av allvarliga brister.

Förslaget anses välavvägt och ha stor potential att reducera oseriösa aktörers handlingsutrymme. Utredningens förslag innebär att ingripanden som riktats mot en annan skolform än den som ansökan avser kommer att kunna beaktas när en ansökan om tillstånd prövas.

Vitesförelägganden om brister i en förskola ska exempelvis påverka möjligheten att starta en helt ny skola. Förbundet anser att förslaget är mycket välkommet. Vi önskar att sådan lagstiftning redan hade funnits på plats. Det hade förhindrat många uppenbart oseriösa skolaktörers etablering.

10.4 Utökning av bristfällig verksamhet genom förvärv

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget. Utredningsförslaget innebär bland annat att en fysisk/juridisk person inte kan förvärva ett direkt/indirekt bestämmande inflytande i en enskild huvudman under tiden då ett förvärvsförbud gäller. Förslaget bedöms vara högst rimligt och proportionerligt. Att den gällande lagstiftningen för närvarande skapar möjlighet till utökat förvärv trots att verksamheten är bristfällig vittnar om systemets dysfunktionalitet. Förbundet välkomnar att utredningen föreslår att man täpper igen denna möjlighet.

10.4.2 Upplyningsplikt vid anmälan om förändring av det bestämmande inflytandet

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget. Vid en anmälan om förändring av det bestämmande inflytandet i den enskilde huvudmannen ska huvudmannen lämna upplysningar om det pågår tillsyn etc. Om uppgifterna inte kan lämnas ska tillsynsmyndigheten besluta om en sanktionsavgift. Förbundet anser att en sådan avgift är ändamålsenlig i sammanhanget.

10.4.3 Återkallelse vid överträdelse av förvärvsförbudet

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget. Förslaget innebär bland annat att ett godkännande av en enskild som huvudman får återkallas vid en överträdelse av förvärvsförbudet. Om tillsynsmyndigheten gör bedömningen att ett godkännande kan återkallas ska myndigheten informera den enskilda huvudmannen om detta. Utredningens förslag bedöms enligt förbundet vara välavvägt.

10.5 Utökat tillsynsansvar

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget. Utredningen föreslår att tillsynsmyndigheterna ska ha tillsyn över de nya bestämmelserna om förvärvsförbud och upplysningsplikt.

11.5.1 Belägenhetsadress och antalet elever ska framgå av beslut om godkännande och beslutet kan förenas med ytterligare villkor

Sveriges Lärare tillstyrker utredningens förslag. Förskolans och skolans belägenhetsadress ska fortsättningsvis framgå av beslutet om godkännande som huvudman. Även ett högsta antal utbildningsplatser ska framgå av Skolinspektionens beslut om godkännande. När det gäller gymnasieskolan ska ett godkännande dessutom innehålla villkor om ett högsta antal utbildningsplatser per program och i vissa fall även per inriktning. Förbundet gör bedömningen att detta förslag kan bidra till att säkerställa kvalitet och viktiga ramförutsättningar för skolverksamheten.

11.5.2 Sanktionsavgift när en huvudman bedriver verksamhet utanför godkännandet

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget. En tillsynsmyndighet ska enligt slutbetänkandets förslag besluta om en sanktionsavgift för huvudmän som överträder godkännandet och villkoren för detta. Sanktionsavgiften ska ligga inom ett spann mellan 10 000 kronor och 10 000 000 kronor.

Givetvis bör en överträdelse av det slag som utredningen beskriver ses som ett missförhållande. Överträdelser riskerar att drabba utbildningens förutsättningar som i sin tur försämrar för barn, elever och lärare. Det är som förbundet ser det av största vikt att sanktionsavgiften är ekonomiskt kännbar för den huvudman som missköter sig. Sanktionsavgiften måste få en stark preventiv effekt. Avgiftens effektivitet bör därför på sikt utvärderas. En sådan utvärdering bör även beakta eventuella negativa konsekvenser för elever och lärare.

11.5.3 Påtagliga negativa följder ges tydligare definition

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget. Vid bedömningen av om en etablering innebär påtagliga negativa följder för eleverna med mera ska Skolinspektionen i sin samlade bedömning beakta ”negativa ekonomiska, organisatoriska eller pedagogiska konsekvenser som bedöms bestå i mer än tre år från den tidpunkt då utbildningen är avsedd att påbörjas”. Den nuvarande skrivningen har fem år som sitt riktmärke. Ur ett elevperspektiv är det rimligare att betrakta negativa följder under en kortare tidsperiod. Detta är något som utredningen betonar. Förbundet välkomnar ett sådant mer tidsbegränsat perspektiv i sammanhanget. Längre tidshorisonter riskerar dessutom att skapa osäkerhet i kommunernas tillämpning av regeln. Sveriges Lärare anser att den föreslagna ändringen av definitionen är bättre och mer tillämplig för skolan som verksamhet. Kommunerna ges förbättrade möjligheter att stärka skolornas långsiktiga förutsättningar.

11.5.4 Kommuner ska yttra sig till Skolinspektionen och ersättas för sina kostnader för yttrandet

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget. Skolinspektionen ska enligt förslaget inhämta en konsekvensbeskrivning från den kommun där utbildningen är tänkt att bedrivas. Konsekvensbeskrivningar ska innehålla bedömningar av ekonomiska, organisatoriska och pedagogiska effekter. Kommunen ska ersättas för kostnaden för sitt arbete med yttrandet. Ersättningen ska den enskilde huvudmannen stå för genom en avgift från Skolinspektionen vid ansökan om godkännandet. Regeringen eller den myndighet som regeringen utser ska avgöra avgiftsbeloppets storlek.

Sveriges Lärare anser att det är viktigt att kommunen ges ett stort mått av inflytande i sammanhanget via konsekvensbedömningar. På så vis läggs grunden för stabilitet och långsiktighet i skolans organisatoriska ramförutsättningar. Det är också rimligt i sammanhanget att kommunen kompenseras för sitt arbete med yttrandet.

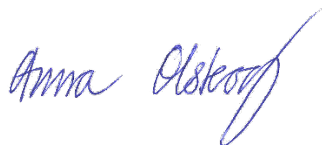
Konsekvenser för lärare och annan personal i skola och förskola

Förslagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2028. Mot bakgrund av den stora mängd reformer som kommer att sjösättas parallellt under läsåret 2028/2029 finns det skäl för regeringen att överväga hur man får reformpusslet att hänga samman. I någon mån bör även de skärpta villkoren för friskoleaktörer omfattas av den samverkan som redan börjat att etableras mellan skolmyndigheter, arbetsmarknadens parter och andra berörda aktörer.

Förbundet delar utredningens bedömning att slutbetänkandets förslag i huvudsak leder till mer stabila organisatoriska ramar och förutsättningar för lärare. De nya kraven i tillståndsprocessen kan bidra till högre undervisningskvalitet och en bättre arbetsmiljö för lärare. Förslagen kan precis som utredningen konstaterar leda till viss ökad arbetsbelastning och osäkerhet vid ägar- och etableringsförändringar. Det blir mot den bakgrunden viktigt att lagstiftningens implementering följs upp noggrant under en period. Skolinspektionen eller annan för ändamålet lämplig myndighet bör ges ett sådant uppdrag.

Förbundets sammantagna bedömning är dock att fördelarna med de skärpta villkoren för friskolesektorn väger betydligt tyngre i sammanhanget. Skärpningarna vid tillståndsgivning förebygger att oansvariga aktörer ges möjlighet till etablering och expansion. Om flertalet av utredningens förslag redan hade varit gällande lag hade lärare, barn och elever sluppit de omfattande bekymmer som olyckligtvis präglar vårt skolsystem idag.

Stockholm, 18 maj 2026
Sveriges Lärare

Anna Olskog
Förbundsordförande

Patrik Ribe
Utredningschef